



VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Salla Kangasmäki

Avohuollon tukitoimina sijoitetut ja huos- taanotetut nuoret

Kokemuksia kuulluksi tulemisesta lastensuojeluprosessissa

Sosiaali- ja terveysala

2012

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Salla Kangasmäki
Opinnäytetyön nimi	Avohuollon tukitoimina sijoitetut ja huostaanotetut nuoret. Kokemuksia kuulluksi tulemisesta lastensuojeluprosessissa.
Vuosi	2012
Kieli	suomi
Sivumäärä	44 + 3 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Tämä tutkimus käsittelee avohuollon tukitoimina sijoitettujen ja huostaanotettujen lasten kuulluksi tulemistä lastensuojeluprosessissa Pohjanmaalla sijaitsevassa sijaishuoltoyksikössä. Tutkimuksessa selvitetään myös sitä, miten nuoret ovat kokeneet prosessin. Nuoret, jotka osallistuivat haastatteluun, asuivat kaikki samassa sijaishuoltoyksikössä.

Opinnäytetyö sisältää perustietoa lastensuojelusta ja sen historiasta, sijoituksesta avohuollon tukitoimina sekä huostaanotosta. Näiden perustietojen sisällä on käsitelty myös nuoren oikeuksia. Tässä tutkimuksessa on käytetty tutkimusmenetelmänä kvalitatiivista tutkimusta. Aineiston hankinnassa on käytetty teemahaastattelua ja dialogia. Tutkimusaineistoa kerättiin haastattelemalla sijoitettuja ja huostaanotettuja nuoria.

Tutkimuksesta selviää, että kaikki nuoret ovat saaneet asianmukaista kohtelua prosessin ajan ja he olivat tulleet kuulluksi. Nuoret olivat kokeneet prosessin oikeellisena. Nuoret olivat myös tyytyväisiä sijaishuoltoyksikköön ja sen viihtyvyyteen. Myös yksikön työntekijöitä kohtaan nuorilla oli kunnioitusta ja he tiesivät, mitä varten ohjaajat olivat.

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Sosiaalialan koulutusohjelma

ABSTRACT

Author	Salla Kangasmäki
Title	Adolescents Placed Outside of Their Home and Taken into Custody. Experiences of Being Heard during the Process
Year	2012
Language	Finnish
Pages	44 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

This bachelor's thesis deals with adolescents that have been placed outside of their home and are taken into custody and their experiences of being heard during the process in the substitute care unit in Ostrobothnia. The adolescents that participate in the study all live in the same foster care unit.

This bachelor's thesis contains basic information about child welfare and its history, placing children and adolescent outside of their home and taking into custody. The rights of the young are also dealt with in this study. This study was a qualitative survey study. The material consists of theme interviews and dialogue. Material of this study was gathered by interviewing the adolescents.

The results show that all the adolescents were properly treated during the process and they have been able to express their opinions. The adolescents experienced that the process had been fair. They were also satisfied with the foster care unit and the general pleasant environment there. Also the unit employees were respected by the adolescents and they knew why the counselors were there.

Keywords	Custody, being heard, experiences, rights
----------	---

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	LASTENSUOJELUN HISTORIAA	9
3	LASTENSUOJELU TÄNÄÄN.....	11
3.1	Lastensuojelun perusta.....	11
3.2	Lapsen etu ja oikeudet	12
3.3	Lastensuojelulaki	13
4	SIIJOITUS AVOHUOLLON TUKITOIMENA	15
4.1	Milloin sijoitus tehdään?.....	16
4.2	Lapsen oikeudet sijoitusta tehtäessä	17
5	HUOSTAANOTTO	18
5.1	Huostaanoton prosessi	19
5.2	Milloin huostaanotto tehdään?.....	21
5.3	Lapsen oikeudet huostaanottoprosessissa	22
5.4	Muita tutkimuksia lastensuojelutoimenpiteistä.....	24
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	27
6.1	Kohderyhmä.....	27
6.2	Tutkimusmenetelmät.....	27
6.3	Haastattelujen toteutus	29
6.4	Aineiston käsittely	29
7	TUTKIMUSTULOKSET.....	30
7.1	Taustatietoa haastateltavista.....	30
7.2	Haastateltavien osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet avohuollon tukitoimina sijoituksessa.	30
7.3	Haastateltavien osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet huostaanotossa... 31	
7.4	Sosiaalityöntekijän osuus prosessissa	32
7.5	Sijaishuoltoyksikköön tutustuminen.....	32
7.6	Sijaishuoltoyksikköön kotiutuminen	33

7.7	Työntekijöiden merkitys haastateltaville	33
7.8	Haastateltavien kokemukset sijaishuoltoyksiköstä	34
7.9	Haastateltavien tulevaisuuden näkymät	35
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	36
8.1	Tutkimuksen eettisyys	36
8.2	Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti	37
8.3	Tutkimustulosten tarkastelua	38
8.4	Jatkotutkimusehdotuksia.....	40
9	POHDINTA.....	41
	LÄHTEET.....	43
	LIITTEET	

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO**Kuvio 1.** Lastensuojelun kokonaisuus

s. 12

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Tutkimuslupa**LIITE 2.** Suostumus nuorille**LIITE 3.** Tutkimuslupa-anomus nuorten vanhemmille

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihetta miettiessäni olin jo tehnyt päätöksen, että aihe koskee jollakin tapaa lastensuojelua. Kun aihe viimein alkoi selkiintyä, oli minulla hyvät mahdollisuudet tutkimusaineiston saamiseen eräästä Pohjanmaalla sijaitsevasta sijaishuoltoyksiköstä. Olin jo aikaisemmin suorittanut työharjoittelun kyseisessä yksikössä. Tutkimus perustuu lastensuojeluun ja se käsittelee avohuollon tukitoimena sijoitettujen ja huostaanotettujen lasten osallisuutta ja kuulemista lastensuojelutoimenpiteissä. Aihe joka käsittelee asioita nuoren näkökulmasta, on todella tärkeä ja ajankohtainen nykypäivän Suomessa. Nuorissa on tulevaisuus ja heidän ääntänsä on myös tärkeää kuunnella. Tutkimuksessa tarkastellaan lapsen kuulemisen toteutumista lastensuojelullisissa päätöksissä heidän yksilöllisten kokemustensa näkökulmasta.

Tämä opinnäytetyö käsittelee sijaishuollossa asuvien, avohuollon tukitoimina sijoitettujen tai huostaan otettujen, lasten kokemuksia heidän tullessaan lastensuojelun asiakkaaksi. Lapsi on ensisijaisessa asemassa, kun häntä lähdetään sijoittamaan ja on erittäin tärkeää, että häntä kuullaan ja hänen mielipiteisiinsä reagoidaan. Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle on lapselle itselleen erittäin rankka ja jopa traumatisoiva kokemus. Tämän työn tarkoituksena oli haastatteluiden avulla saada lapsen kokemukset sijoituksesta kuuluviin. Pyrin myös haastatteluiden aikana painottamaan lapselle sitä, että hänen mielipiteensä on minulle erittäin tärkeä.

Kiinnostuin aiheesta todella paljon ja uskon, että haastattelun avulla voimme selvittää lasten omat kokemuksensa toimenpiteiden aikana. Jos haastatteluiden aikana selviää ongelmakohtia sijoitustoiminnassa, voi näiden ongelmien esiin tuomisella kehittää lasten huomioimista. Minun mielestäni lapsen kokemusten kuuleminen on erittäin tärkeää ja se on myös lapselle itselleenkin erittäin suuri asia, että häntä kuullaan.

2 LASTENSUOJELUN HISTORIAA

Lastensuojelun historia on todella erilainen, verrattuna nyky-yhteiskunnan lastensuojelullisiin menetelmiin. Nyky-yhteiskunnassa lastensuojelulliset menetelmät ovat tarkkoja ja lasten etu sekä hyvinvointi ovat erityisen tärkeitä. Työlle ei aseteta nykypäivänä niin suurta merkitystä, vaan koulun käymiselle. Lastensuojelun historian lähtökohtana ovat köyhälistön lisääntyminen ja köyhälistöperheiden erilaiset vaikeudet lasten huolehtimisessa, toimeentulossa sekä kasvatuksessa. (Pulma & Turpeinen 1987, 12-13.)

Jo vuodesta 1600 lähtien oli Suomessa paljon kerjäläislapsia. Katulapset haluttiin pois katukuvasta ja tämän vuoksi päätettiin lastenkotien rakentamisesta. Vuonna 1619 päätettiin kaupunkien hallinnossa, että jokaiseen kaupunkiin tulisi rakentaa lastenkoti. Lapsia otettiin pääsääntöisesti kaduilta ja periaatteena lasten valinnassa oli se, että pyrittiin ottamaan kaikista turvattomimmat kerjäläislapset. Pääperiaatteena lasten ottamiseksi laitokseen oli, ettei lapsi ollut alle 7-vuotias. Alle 7-vuotiaita lapsia ei pidetty tuohon aikaan täysin työkykyisinä. Myöhemmin näille lapsille perustettiin ns. lastenkoulu. (Pulma & Turpeinen 1987, 13-14.)

Lastenhuoltoa alettiin kehittää vuonna 1763, jolloin lakia vahvistettiin. Suomen ensimmäinen lastenkoti valmistui Brändön rustohollin maille Helsingin lähelle 1760-luvun puolessavälissä. Lapsille tarjottiin koti, sekä töitä kodin läheisyydestä. Lastenkodin pihaan tuli laaja tupakkaviljelmä ja puutarha. Nämä toivat laitokselle tuloja ja lapsille työtä. Työ oli erittäin merkittävässä asemassa ja sitä varjeltiin lasten kohdalla todella paljon. Turvattomilla lapsilla eli lapsilla joilla ei ollut vanhempia tai vanhemmat olivat hyljänneet heidät, oli ensisijainen asema päästä lastenkotiin. (Pulma & Turpeinen 1987, 19-20.)

Sotien aikaan lastenkotien perustaminen oli erittäin vilkasta. Myös lastenhuolto-ongelmia ratkottiin perustamalla vastaanottokoteja, sekä muita lastenkoteja. Suomessa oli vuoden 1946 lopulla jo 207 lastenkotia ja ne jakautuivat laitostyyppien mukaan. Laitostyyppejä oli seuraavanlaisia: tavallisia lastenkoteja, pienten lasten

(vastaanotto)koteja, muita vastaanottokoteja, äiti-lapsikoteja, raajarikkoisten lastenkoteja, henkisesti jälkeenjääneiden laitoksia, turvakoteja, ammattioppilaskoteja ja muita erityislastenkoteja. (Pulma & Turpeinen 1987, 20-25.) Erilaiset kriisikaudet vauhdittivat lasten orvoksi jäämistä ja näin ollen myös lastenkotien kysyntää.

Sotien loputtua alettiin tiukentaa lastensuojelullisia menetelmiä. Vielä 1950-luvulla huostaanotto oli valvonnan ohella ainoa lastensuojelullinen menetelmä. Suomessa kuitenkin alkoi 1960-luvulla prosessi, jota nimitettiin ”poikkeavuuden normaalistumiseksi”. Tieteelliset ja poliittiset kehityskulut johtivat siihen, että erilaiset poikkeavuudet tulivat mukaan erilaisten ns. normaali-instituutioiden elämään. Poikkeavien ihmisten elämää suunniteltiin uudelleen. Vajaamielisyys-käsite alkoi hajota ja eriytyä erilaisiksi vammaisuuksiksi. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 11-19.)

Lastensuojelujärjestelmän kehittyminen Euroopassa alkoi toden teolla vasta 1900-luvulla maiden teollistuessa. Vielä tänäkin päivänä teollisuusmaiden lastensuojelussa on kuitenkin havaittavissa suuria maakohtaisia eroja. (Beckett 2007, 10.) Suomen lastensuojelu alkoi kehittyä tänapäiväiseen muotoonsa vuodesta 1950 lähtien. Lapsia ruvettiin suojelemaan omilta vanhemmiltaan, sillä vanhempien kuritusoikeutta ei voitu enää sietää. Pakkahuostaanotot katosivat kokonaan ja lasten ääni alkoi tulla kuuluviin. 1960- ja 1970-luvuilla äitien päihteiden käyttö lisääntyi ja se oli yhä useammin lastensuojelutarpeiden taustalla. ”1970- ja 1980-lukujen lastensuojelulla oli käytössään aivan erilainen toimenpiteiden arsenaali kuin sotien jälkeisinä vuosina. Erilaiset perheiden ja lasten tukimuodot, avohuollonkenttä, tarjosivat vaihtoehtoja huostaanotoille.” (Puonti yms. 2004, 18-19.)

Ongelmat Suomessa ovat korostuneet 1990-luvun laman ja huumeongelmien myötä. ”Kun 2000-luvun alussa noin 13000 lasta on sijoitettuna oman kodin ulkopuolelle ja pakko huostaanottojen osuus ylittää viidenneksen kaikista huostaanotoista, on ilmeistä, että lastensuojelun tarve ei ole historian kulussa kadonnut, vaikka sen ilmenemismuodot ovat muuttuneet.” (Puonti yms. 2004, 19.)

3 LASTENSUOJELU TÄNÄÄN

On olemassa erilaisia perheitä. Joissakin perheissä asiat voivat olla todella hyvin, mutta on olemassa myös perheitä, joissa kaikki asiat eivät pakosta suju yhtä mallikkaasti. Yleensä tällaiset perheet selviytyvät ongelmistaan ystävien ja sukulaisensa avulla. Kuitenkin mm. perheen rahallinen tilanne tai nuoren tottelemattomuus ja ongelmatilanteisiin ajautuminen voivat johtaa heidät lastensuojelun asiakkaiksi.

3.1 Lastensuojelun perusta

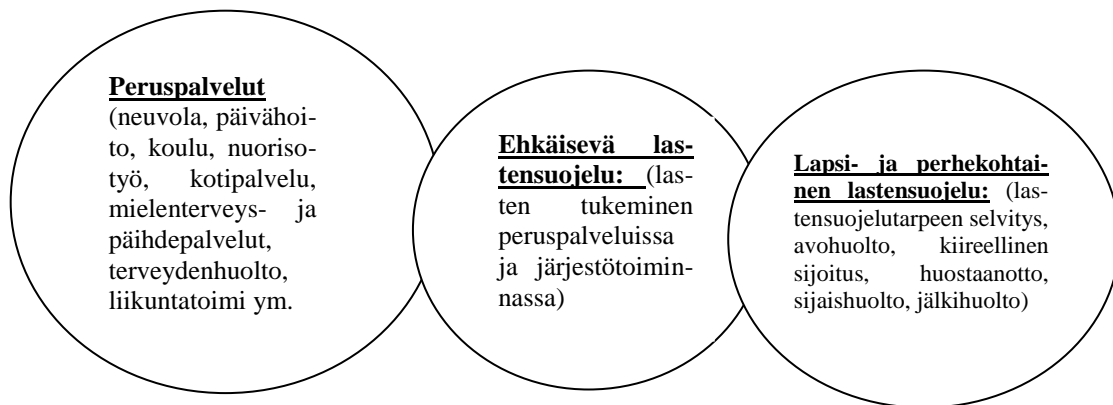
Lapsen vanhemmat ja muut huoltajat ovat ensisijaisesti vastuussa lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta. Yhteiskunta antaa kuitenkin tähän tehtävään heille tarvitsemansa avun. Silloin kun vanhemmat eivät pysty huolehtimaan lapsensa hyvinvoinnista, on yhteiskunnan velvollisuus puuttua perheen tilanteeseen. Lastensuojelun tehtävänä on tällöin turvata lapsen hyvinvointi. Apu ei ole aina vapaaehtoista sillä lastensuojelulaki määrää, että lastensuojeluviranomaisen on puututtava asiaan tietyissä tilanteissa lapsen suojelemiseksi. (Lastensuojelun keskusliitto 2012.)

Lastensuojelussa kaikki tarvittavat toimenpiteet on tehtävä mahdollisimman hienovaraisesti. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että toimenpiteitä valmistellaan yhteistyössä lapsen ja perheen kanssa niin, että kaikki perheenjäsenet tietävät mitä on odotettavissa. (Taskinen 2007, 15; L 417/2007.)

Lastensuojelulaki määrittelee, että: ”samoin kuin sosiaalipalveluissa muutoinkin, myös lastensuojelussa on noudatettava oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden, yhteisvastuullisuuden, osallisuuden, valinnanvapauden ja asiakaslähtöisyyden periaatteita.” (Taskinen 2007, 15; L 417/2007.)

Lastensuojelutoimet on määritelty lastensuojelulaissa joka tarkoittaa sitä, että lastensuojeluviranomaisen tulee aina toimia lain ohjaamalla tavalla. Myös päätökset perustuvat kyseiseen lakiin. Lastensuojelun järjestäminen kuuluu kunnalle ja las-

tensuojelusta kunnissa vastaa sosiaalityöntekijä. (Liikkonen & Martiskainen 2012.)



Kuvio 1. Lastensuojelun kokonaisuus (Taskinen 2007, 13.)

3.2 Lapsen etu ja oikeudet

Lastensuojelussa lähtökohtana on aina lapsen etu. Tämä tarkoittaa sitä, että aina lasta koskevissa päätöksissä on arvioitava mikä on lapselle sillä hetkellä paras ratkaisu, elämäntilanne huomioon ottaen. Lapsen edun määrittely voi olla vaikeaa, sillä kaikilla voi olla siitä erilainen käsitys. (Lastensuojelun keskusliitto 2012.)

Lapsen mielipide on erityisen tärkeä kun puhutaan lapsen edusta, mutta lapsen mielipide ei yksinomaan vaikuta siihen. Lapsen etu ja lapsen mielipide eivät välttämättä ole sama asia. Työntekijä arvioi lain mukaan lapsen etua, joten joskus päätökset ovat sellaisia joista lapsi tai vanhemmat ovat erimieltä. (Lastensuojelun keskusliitto 2012.)

Erittäin tärkeä lapsen edun periaate on se, että lapsi saa osallistua häntä koskeviin asioihin. Lapsi saa olla itse käsittelemässä ja suunnittelemassa häntä koskevia asioita. Lapselle on selitettävä riittävän tarkasti kaikki, mitä ollaan päättämässä häntä

koskien, jotta hän voi tarvittaessa sanoa oman näkemyksensä ja mielipiteensä asioihin. Jokaisella lapsella on oikeus osallistua häntä koskevien asioiden käsittelyyn, ikärajaa tähän ei ole. Lapsen mielipiteet otetaan huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. (Lastensuojelun keskusliitto 2012.)

Lain mukaan 12-vuotiaalla lapsella on lastensuojelussa puhevalta. Tämä tarkoittaa, että lapsen mielipide on otettava huomioon lastensuojelua koskevissa asioissa samalla tavalla kuin aikuisenkin. Häntä on esimerkiksi kuultava virallisesti päätöksenteon yhteydessä. Lapsi voi myös vastustaa, jos häntä koskevat päätökset eivät ole hänelle mieluisia. Lapselle on annettava myös riittävästi tietoa. Vaikka lapsi osallistuukin häntä koskevien asioiden käsittelyyn, ei se tarkoita että hän tekee viimekädessä päätökset. Velvollisuus päätöksistä on aikuisella ja näin ollen myös vastuu. (Lastensuojelun keskusliitto 2012.)

Lastensuojelu perustuu lapsen oikeuksiin, jotka ovat kansainvälisesti tunnustetut. Näitä ovat mm. etusija erityiseen suojeluun, oikeus turvalliseen kasvuympäristöön jossa on paljon virikkeitä, sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Tavoitteena lastensuojelussa on turvata nämä oikeudet kaikille lapsille: lapsen hyvinvoinnin edistäminen, palveluiden kehittäminen kasvatuksen tukemiseksi sekä toteuttamalla lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. (Taskinen 2007, 10; L 417/2007.)

3.3 Lastensuojelulaki

Tämän lain tarkoituksena on: ”turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.” (L 417/2007, 1§.)

Lastensuojelulaissa on painotettu eritoten lapsen etua ja sen huomioimista. Laki vahvistaa lapsen edun toteutumista, korostamalla lapsen oikeuksia osallistumiseen ja erityiseen suojeluun sekä korostaa julkisen vallan velvollisuuksia varata riittä-

västi voimavaroja järjestettäessä palveluja perheelle sekä lapselle. Lain tarkoituksäännöksellä on merkitystä, kun tehdään lasta koskevia päätöksiä tai muita lapsen elämään ja hyvinvointiin liittyviä ratkaisuja. Kun arvioidaan esimerkiksi huostaanoton perusteita, on kiinnitettävä huomiota siihen minkälaista hoitoa ja huolenpitoa kyseinen lapsi mahdollisesti tarvitsee. (Räty 2010, 7.)

4 SIJOITUS AVOHUOLLON TUKITOIMENA

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on ryhdyttävä heti avohuollon tukitoimiin jos kasvuolosuhteet vaarantavat lapsen, eivät turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä tai jos lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa omaa terveyttään tai kehitystään. (L 417/2007, 34§.) ”Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä, tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta sekä kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskykyä ja mahdollisuuksia.” (Taskinen 2007, 41; L 417/2007.)

Sijoitus avohuollon tukitoimina tulisi ensisijaisesti tapahtua siten, että lapsi sijoitetaan yhdessä vanhempiensa, huoltajiensa tai muun hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan kanssa. Koko perheen sijoitus voi tapahtua laitoksessa tai perhehoidossa. Sijoitus voi liittyä myös perheen aikuisille annettavaan hoitoon, jolloin on tarkoituksenmukaista, että lapsi voi jatkaa asumistaan vanhempiensa kanssa. (Lastensuojelun käsikirja 2012.)

Sijoituksen yhteydessä lapsen huolto ja hänen asioistaan päättäminen säilyvät kokonaan lapsen huoltajilla. Huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta ja muista lapsen henkilökohtaisista asioista. Jos huoltaja vaatii avohuollon tukitoimina tapahtuneen sijoituksen lakkauttamista, eikä huostaanoton edellytyksiä ole, on avohuollon sijoitus lakkautettava heti. Sijoituksen aikana ei voida rajoittaa huoltajan ja lapsen välistä yhteydenpitoa, eikä käyttää rajoitustoimenpiteitä. (Lastensuojelun käsikirja 2012.)

Suunniteltaessa ja toteutettaessa avohuollon tukitoimia, ollaan yhteistyössä lapsen vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Järjestettäessä avohuollon tukitoimia, tehdään se asiakassuunnitelman perusteella. Päätöksen niistä tekee sosiaalityöntekijä. (Taskinen 2007, 41; L 417/2007, 36§.) Kunnan taloudellinen tilanne on tärkeä realiteetti, mutta siihen vedoten ei voida jättää järjestämättä avohuollon tukitoimia (Taskinen 2007, 41).

Kun toteutetaan avohuollon tukitoimia, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän täytyy tavata lasta riittävän usein ja henkilökohtaisesti. Näillä työntekijöillä on myös oikeus tavata lasta ilman huoltajan suostumusta. (Taskinen 2007, 41; L 417/2007, 29§.)

Avohuollon tukitoimiin kuuluu toimeentulon ja asumisen turvaaminen, tuen antaminen lapselle ja hänen perheelleen ongelmatilanteiden selvittämisessä, lapsen koulunkäynnin mahdollistaminen taloudellisesti, perhetyö, terapia, vertaisryhmätoiminta, loma- ja virkistystoiminta sekä tukipalvelut lapselle ja perheelle. (L 417/2007, 36§.)

4.1 Milloin sijoitus tehdään?

Asiakassuunnitelman mukaisesti lapselle voidaan järjestää avohuollon tukitoimena perhehoitoa, joka arvioi tuen tarvetta ja kuntouttaa lasta. Lisäksi voidaan järjestää laitoshuoltoa yhdessä lapsen vanhempien, huoltajan tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa. (L 417/2007, 37§)

Avohuollon tukitoimena tapahtuva sijoitus on lyhytaikainen. Sijoitukseen tarvitaan lapsen huoltajan tai yli 12-vuotiaan lapsen suostumus. Jos suostumusta ei saada, ei ole myöskään olemassa edellytyksiä avohuollon sijoitukseen. Suostumus sijoitukseen voi olla suullinen tai kirjallinen ja mikäli suostumus on suullinen, on sen sisältö kirjattava lapsen asiakirjoihin. (Räty 2010, 270.) Lapsen sijoitus yksin on tarpeen jos seuraavat edellytykset täyttyvät: lapsen tuen tarve arvioidaan, lasta kuntoutetaan tai lapsen huolenpito järjestetään väliaikaisesti huoltajan tai hoidosta ja huolenpidosta vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi. (L 417/2007, 37§.) Lapsi voidaan sijoittaa lyhyt aikaisesti yksin avohuollon tukitoimena johonkin laitokseen tai perheeseen. (Räty 2010, 270.)

Sijoitus on avohuollon tukitoimista viimeinen vaihtoehto. Sijoituksesta päätettäessä tulee arvioida sen kesto ja tavoite. Sijoituksen jatkamiseksi, täytyy kolmen kuukauden sijoituksen jälkeen arvioida tilanne uudestaan. Arviointi on tehtävä

aina kolmen kuukauden välein uudelleen. Arvioinnissa on otettava huomioon myös mahdollinen huostaanoton tarve. Avohuollon sijoitusta ei saa käyttää huostaanoton vaihtoehtona. Lasta ei saa myöskään toistuvasti sijoittaa avohuollon tukitoimena, kuin aivan välttämättömissä tapauksissa. (L 417/2007, 37§.) Lapsen sijoittamiselle ei ole myöskään annettu laissa minkäänlaista ikärajaa.

4.2 Lapsen oikeudet sijoitusta tehtäessä

Ennen kuin on tehty avohuollon sijoitus, on kuultava lapsen huoltajia ja lasta joka on täyttänyt 12 vuotta. Alle 12-vuotiaan lapsen kanssa keskustellaan asiasta aina ja huomioidaan hänen mielipiteensä. Lapsen kuulemisesta ja mielipiteiden selvittämisestä tehdään aina merkintä asiakirjoihin. (Taskinen 2007, 44.)

Sijoitus avohuollon tukitoimina edellyttää aina huoltajan suostumusta. Yksinään voidaan sijoittaa 12 vuotta täyttänyt lapsi ainoastaan, jos hän suostuu sijoitukseen myös itse. Sijoittaessa lasta yhdessä vanhemman kanssa, ei lapsen suostumus ole tarpeen, mutta lapsen kanssa on syytä keskustella asiasta. (Taskinen 2007, 44 ; L 417/2007.)

Ongelmatilanne syntyy, jos vain toinen huoltajista haluaa sijoitusta. Yksi esimerkeistä on perheväkivallan vuoksi turvakotiin hakeutuminen. Aina ei myöskään pystytä kuulemaan toista huoltajaa esim. matkan, sairauden tai muun syyn vuoksi. Tällaisissa tapauksissa lapsi voidaan sijoittaa, jos lapsen kanssa asuva huoltaja suostuu siihen ja sijoitus on lapsen edun mukaista. (Taskinen 2007, 44 ; L 417/2007.)

Jos lapsi on sijoitettu avohuollon tukitoimina yksin perhehoitoon tai laitokseen, sosiaalilautakunnalla ei ole mahdollisuutta määrätä lapsen kotilomien pituutta tai esimerkiksi perua niitä huonon käytöksen vuoksi sijoituspaikassa. Tällaisissa tilanteissa voidaan aina neuvotella lapsen ja huoltajan kanssa sääntöjen noudattamisesta. (Räty 2010, 272.)

5 HUOSTAANOTTO

Huostaanotto on vain yksi monista lastensuojelun toimenpiteistä, mutta ihmisille se on niistä kaikista näkyvin. Huostaanotto on kuitenkin viimeisin keino turvata lapsen kasvu ja kehitys. Se on toimenpide, jossa puututaan lapsen perustuslaissa säädettyihin oikeuksiin voimakkaasti. Huostaanottoon turvaudutaan vain silloin, kun kodin olosuhteet tai lapsen käyttäytyminen uhkaavat vaarantaa vakavasti lapsen terveyttä tai kehitystä. Huostaanottoon voidaan ryhtyä lisäksi vain silloin jos avohuollon tukitoimet eivät ole mahdollisia, sopivia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. (Lastensuojelun käsikirja 2012)

Huostaanottotilanteissa asioista keskustellaan yhdessä lapsen, hänen vanhempien ja huoltajien kanssa. Huostaanottotilanteessa pyritään hyvään yhteistyöhön perheen kanssa, kuten muissakin lastensuojelutöissä. Kun arvioidaan huostaanottoa tarvetta, voidaan pyytää lausuntoja lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoilta, kuten päivähoidosta, koulusta, perheneuvolasta tai terveydenhuollosta. (Lastensuojelun käsikirja 2012)

Huostaanottoa valmisteltaessa on sen tapahduttava parityönä. Työparina toimivat lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, yhteistyössä toisen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojeluun perehtyneen työntekijän kanssa. (Taskinen 2007, 54 ; L 417/2007, 41§.)

Edellytys huostaanotolle on arvioitava sekä lapsen että vanhempien kannalta. Lapsen kannalta on varmistuttava siitä, että huostaanotto on ainut ratkaisu, joka turvaa lapsen kehityksen parhaiten. Sen on oltava nykytilanteeseen sopivin vaihtoehto. Kun taas vanhempien kannalta tulee varmistua siitä, että perheen tukemiseksi on tehty kaikki mahdollinen. Arvioinnin tulee tapahtua lapsen näkökulmasta ja sen pitää olla lapsilähtöistä. Laadultaan hyvässä huostaanotossa on otettu huomioon sekä lapsen että vanhempien toivomukset ja mielipiteet, sekä kulttuuritavat. (Lastensuojelun käsikirja 2012.)

5.1 Huostaanoton prosessi

Huostaanottoprosessia voidaan jakaa seuraavanlaisiin toimenpiteisiin. Ensinnäkin on varmistuttava siitä, että huostaanotolle on lain mukaiset edellytykset. Selvitetään kasvuolosuhteet tai lapsen/nuoren elämäntavan vahingollisuus sekä arvioidaan avohuollon tukitoimien mahdollisuudet tilanteiden korjaamiseksi. Sijaishuollon on edistettävä lapsen myönteistä kasvua ja kehitystä; omasta kodista siirtäminen ei saa olla lapselle se huonompi vaihtoehto kuin sinne jääminen. (Taskinen 2007, 54 ; L 417/2007, 40§.)

Lapsen kanssa keskustellaan henkilökohtaisesti. Lapsen asioista päätettäessä tulee järjestää neuvotteluita lapsen ja perheen läheisten kanssa. Perheen kanssa sovitaan keitä kutsutaan neuvotteluihin mukaan. Kutsuttavista lopullisen arvion tekee sosiaalityöntekijä. (Taskinen 2007, 54 ; L 417/2007, 31§.)

Valittaessa sijaishuoltopaikkaa, lähtökohtana ovat lapsen tarpeet ja huostaanoton perusteet. Sukulaissijoitus, perhehoito, ammatilliset perhekodit, lastensuojelulaitokset ja koulukodit ovat vaihtoehtoina. Ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle, on selvitettävä sukulaisten tai muiden läheisten mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muutoin osallistua lapsen tukemiseen. (Taskinen 2007, 55 ; L 417/2007, 32§.)

Asiakassuunnitelma on tehtävä lapselle yhteistyössä lapsen ja hänen perheensä kanssa. Tämä toimii asiakkaan ja työntekijän yhteisenä työvälineenä, jonka avulla konkreettisesti selitetään, mitä huostaanotto käytännössä tarkoittaa ja mihin sillä kaikella pyritään. ”Asiakassuunnitelmaan kirjataan: olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve, sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet, erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle, hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille. Miten toteutetaan lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa, arvioitu aika, jonka kuluessa tavoite pyritään toteuttamaan.” (Taskinen 2007, 55 ; L 417/2007, 30§.)

Erillisellä kasvatus- ja hoitosuunnitelmalla voidaan täydentää asiakassuunnitelmaa. Kyseisen asiakassuunnitelman ei tarvitse olla yksimielinen, mutta mahdolliset erimielisyydet jotka muodostuvat, on perusteluineen kirjattava näkyviin. Myöhemmin voidaan tarkentaa ja tarkistaa suunnitelmaa. Vanhemmille joiden lapset ovat huostaan otettuja, on laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, ellei sen laatimista pidetä tarpeettomana. (Taskinen 2007, 55 ; L 417/2007, 30§.) Asianosaisille on vielä varattava mahdollisuus tulla todisteellisesti kuulluksi, vaikka tämä olisi jo kertaalleen tehty (Taskinen 2007, 55 ; L 417/2007, 42§).

Huostaanotosta ja sijaishuoltoon sijoittamisesta on tehtävä kirjallinen päätös. Ellei huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastusta huostaanottoa, sen valmistelee sosiaalityöntekijä tai päätöksen tekevä johtava viranhaltija. Päätös on annettava tiedoksi kaikille asianomaisille ja heillä on oikeus hakea siihen muutosta hallinto-oikeudelta. (Taskinen 2007, 55-56 ; L 417/2007, 43§.)

Jos huostaanottoa vastustaa 12- vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltajansa, johtavan viranhaltijan on tehtävä hakemus huostaanotosta hallinto-oikeudelle. Asian saattaa tiedoksi asianosaisille hallinto-oikeus. (Taskinen 2007, 56 ; L 417/2007, 44§.)

Huostaanotettujen lasten terveydentila on huonompi kuin muilla lapsilla. Hoidon tarpeen selvittämiseksi on tutkittava lapsen terveydentila sijaishuoltoon sijoittamisen yhteydessä, joko ennen huostaanottoa tai välittömästi sen jälkeen. Jos lapselle on tehty lääkärintarkastus kolmen viimeisen kuukauden aikana ennen huostaanottoa, lapsen terveydentilaa ei tarvitse tutkia. (Taskinen 2007, 56 ; L 417/2007, 51§.)

Huostaanotto voidaan panna heti täytäntöön, muutoksenhausta huolimatta, heti kun siitä on suostumukseen perustuvissa tilanteissa ”johtavan viranhaltijan tekemä päätös, jossa huostaanotto määrätään heti täytäntöön pantavaksi, tai tahdonvastaisissa tilanteissa hallinto-oikeuden väliaikainen määräys, jossa hallinto-oikeus

määrää lapsen olinpaikasta ja siitä miten lapsen hoito ja kasvatus on järjestettävä tuomioistuinkäsittelyn aikana, tai hallinto-oikeuden päätös.” Jos lapsi on akuutissa vaaratilanteessa, voidaan hänet sijoittaa kiireellisesti jo ennen hallinto-oikeuden määräystä tai päätöstä. (Taskinen 2007, 56 ; L 417/2007, 26§.)

Kun lapsi huostaanotetaan, on se voimassa toistaiseksi tai kunnes lapsi täyttää 18 vuotta. Huostassapito on kuitenkin lopetettava, kun siihen ei ole olemassa enää perusteita. Sitä ei saa kuitenkaan lopettaa, jos lopettaminen on selvästi vastoin lapsen etua. Päätöksen huostaanoton lopettamisesta tekee sosiaalihuollon johtava viranhaltija. (Taskinen 2007, 56 ; L 417/2007, 47§.)

5.2 Milloin huostaanotto tehdään?

Lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos lapsen huolenpidon puutteet tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä, tai lapsi itse vaarantaa vakavasti omaa terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla näihin rinnastettavalla käyttäytymisellä. (Taskinen 2007, 49 ; L 417/2007, 40§.)

Järjestäminen huostaanottoon ja sijaishuoltoon voidaan kuitenkin aloittaa vain, jos ”avohuollon tukitoimet eivät ole lapsen edun mukaiset huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.” (Taskinen 2007, 50 ; L 417/2007, 40§.)

Päätös huostaanotosta voidaan tehdä vain silloin, mikäli kaikki edellä mainitut edellytyksen täyttyvät ja ovat samanaikaisesti olemassa. Esimerkiksi lapsen käyttäytyminen ei ole yksinään riittävä syy huostaanottoon. (Sosiaaliportti.fi 2012.)

5.3 Lapsen oikeudet huostaanottoprosessissa

Lapsen pitää tulla kuulluksi huostaanottopäätöstä tehtäessä samalla tavoin kun edellä mainitussa avohuollontukitoimina sijoituksessa. Huostaanotto on kuitenkin rajatumpi lapsenkin osalta kuin mitä on avohuollontukitoimina sijoitus. Lapsen etu on tässäkin tapauksessa tärkeintä.

Huostaanottoa valmistellaan ja tilannetta selvitetään yhdessä lapsen ja lapsen perheen kanssa. Olisi erittäin tärkeää, että vanhemmat hyväksyisivät sijoituksen, jotta lapsi tuntisi olonsa luvalliseksi asettua hoitopaikkaan. Aina ei kuitenkaan yhteisymmärrystä saavuteta. On otettava huomioon, että omasta kodistaan muualle sijoittaminen on riskitilanne, joka voi pahimmassa tapauksessa vahingoittaa lasta, ellei hän saa siihen riittävästi tukea. Prosessia ei saa kuitenkaan tarpeettomasti pitkittää eikä päätöstä saa viivyttää lapsen hyvinvoinnin ja tarpeiden kustannuksella. Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys sitä nopeammin on toimittava. Esimerkiksi vauvan elämässä ratkaisevaa voi olla jo yksi viikko tai kuukausi. (Taskinen 2007, 56-57 ; L 417/2007.)

Perheen kanssa keskustellaan tavallisesti moneen kertaan lastensuojelun työskentelyn kestäessä. Vaikka näin on tehty, on asianosaisille vielä varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen lopullista huostaanottopäätöstä tai hakemuksen tekemistä hallinto-oikeudelle. Kuulemisajankohdasta annetaan kirjallinen tieto joko henkilökohtaisesti tai lähetetään virkakirjeellä, josta jää kopio asiakirjoihin. Tämän avulla voidaan osoittaa, kenelle ja milloin kuulemisilmoitus on lähetetty. Kutsu täytyy lähettää mahdollisimman ajoissa, että asianosaisille jää aikaa selvityksen antamiseen. (Taskinen 2007, 59).

Kirjallinen ilmoitus on lähetettävä kaikille niille, joilla on oikeus tulla kuulluksi. Näihin kuuluu myös 12 vuotta täyttänyt lapsi, jolla on oikeus ilmaista mielipiteensä asiasta. Asianomaisilla on oikeus tutustua kaikkiin niihin asiakirjoihin, jotka ovat voineet vaikuttaa asian ratkaisemiseen. Lapsen kohdalla on kuitenkin otettava huomioon, että hänelle ei saa antaa sellaista tietoa mikä vaarantaisi hänen kehi-

tystään. Lasta ei voi kuitenkaan piilotella loputtomiin omalta elämältään salaamalla tietoja, jotka vaikuttavat häneen. Lapsella on oikeus omiin juuriinsa ja historiaansa. (Taskinen 2007, 59-60 ; L 417/2007, 20§ ja 42§.)

Kun huostaanottoon on suostunut sekä 12 vuotta täyttänyt lapsi että hänen huoltajansa, tekee sosiaalihuollon johtava viranhaltija siitä päätöksen lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän esityksestä. Jos huostaanottoon aikaisemmin suostuneet katuivat myöhemmin päätöstään, on heillä mahdollisuus ja oikeus tehdä valitus hallinto-oikeudelle kirjallisesti 30 päivän sisällä siitä, kun he ovat saaneet päätöksen tiedoksi.

Tahdonvastaisessa huostaanotossa, jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltajansa vastustaa huostaanottoa, ei silloin voida tehdä siitä päätöstä sosiaalitoimessa. Tällöin sosiaalihuollon johtava viranhaltija lähettää hallinto-oikeudelle hakemuksen huostaanotosta. Silloin kun lapsen terveyden ja kehityksen turvaaminen vaatii pikaisia toimenpiteitä, voidaan hallinto-oikeudelle tehtävään hakemukseen liittää myös pyyntö väliaikaisesta määräyksestä. Huostaanottoa koskevaa hakemusta käsiteltäessä voi hallinto-oikeus antaa väliaikaisen määräyksen lapsen olinpaikasta ja siitä, miten lapsen hoito ja kasvatus on järjestettävä asian tuomioistuinkäsittelyn aikana. (Taskinen 2007, 63 ; L 417/2007, 83§.)

Hallinto-oikeus perehtyy tilanteeseen ja ratkaisee sen niin, että se on lapselle paras mahdollinen. Kun ulkopuolinen päättää asiasta, puhutaan tahdonvastaisesta huostaanotosta. Huostaanottopäätöksestä, jonka hallinto-oikeus on tehnyt, voi valittaa. Valituksesta voi seurata se, että päätös kumotaan ja asia otetaan uudestaan käsitteilyyn. Oikeus voi kuitenkin olla myös sitä mieltä, että sosiaalityöntekijän päätös oli oikea. Eli joitain päätöksiä voidaan toteuttaa, vaikka niistä olisikin valitettu. (Lastensuojelun keskusliitto 2012.)

Lastensuojelun keskusliitto (2012) toteaa, että ”lapselle on selvitettävä syy miksi hänet on otettu huostaan ja että mitkä ovat sijaishuollon tavoitteet. Lapsella on oltava riittävästi mahdollisuuksia tavata sosiaalityöntekijää, joka vastaa hänen

asioistaan. Lapsella on myös oikeus tavata hänen vanhempiaan ja muita hänelle läheisiä ihmisiä ja pitää heihin yhteyttä. Nämä kaikki kirjataan myös lapsen asiakassuunnitelmaan. Kunta ja mahdollinen sijoituspaikka ovat velvollisia tukemaan lapsen tapaamisia ja yhteydenpitoa vanhempiinsa. Niitä voidaan rajoittaa ainoastaan silloin, kun siitä on perustellusti haittaa lapselle. Silloin siitä pitää tehdä päätös, josta voi myös valittaa. 12 vuotta täyttäneellä lapsella on myös oikeus kieltäytyä tapaamasta vanhempiaan.”

Huostaanotto on voimassa toistaiseksi eli niin kauan kun lapsi sitä tarvitsee, mutta se loppuu viimeistään silloin, kun lapsi on täyttänyt 18 vuotta. Huostaanoton kesto riippuu esimerkiksi siitä kuinka hyvin vanhemmat pystyvät huolehtimaan asioistaan ja itsestään sijoituksen aikana. Huostaanoton aikana lastensuojelu pyrkii järjestämään lapselle ja hänen perheelleen niitä tukitoimia, joiden avulla lapsi voisi palata kotiin. Lapsen vanhemmille laaditaan oma asiakassuunnitelma, jolla pyritään tukemaan heidän vanhemmuuttaan. Lain mukaan huostaanotto pitää lopettaa silloin, kun lastensuojelun työntekijät voivat luottaa siihen, että lapsesta pidetään hyvää huolta kotona. Työntekijän, joka vastaa lapsen asioista on arvioitava vähintään kerran vuodessa, jatketaanko huostaanottoa. (Lastensuojelun keskusliitto 2012.)

5.4 Muita tutkimuksia lastensuojelutoimenpiteistä

Enni Kukkola Lahden ammattikorkeakoulusta on tutkinut avohuollon tukitoimena sijoitetun lapsen osallisuutta huostaanotossa ja laitoshoidossa. Haastateltavia oli Kukkolan tutkimuksessa neljä. Iältään nämä nuoret olivat 12–17 –vuotta vanhoja. Nämä nuoret olivat kaikki kokeneet toimenpiteet osittain erilailla, heidän iästään riippuen. Osa nuorista ei muistanut avohuollon tukitoimien ajoista mitään, tai hyvin vähän. Lapsen mielipidettä tämän tutkimuksen mukaan ei ollut otettu tarpeeksi hyvin huomioon. Esim. jos lapsi oli ollut 12-vuotias, ei sosiaalityöntekijä ollut välttämättä kysynyt ollenkaan nuoren mielipidettä asiaan. Nämä nuoret olisivat halunneet tulla siinä tilanteessa kuulluksi. (Kukkola, 2007)

Riitta Laakso on tutkinut myös nuorten kokemuksia huostaanottotilanteissa. Kun tämän tutkimuksen nuoret päätyivät lastensuojelun asiakkaiksi, kokivat he, että perheen sosiaalityöntekijä ei ollut tarpeeksi luotettava, koska tämä kyseinen sama työntekijä keskusteli asioista myös vanhempien kanssa. Haastattelussa kävi ilmi, että nuorien ja sosiaalityöntekijän välisiä keskusteluita oli myöhemmin käytetty ns. aseena vanhempia vastaan, perheiden asioita selvitettäessä. Vanhempien läsnä ollessa, nuoret eivät halua puhua perheen ongelmista. Tilanne koetaan erittäin ristiriitaisena ja vaikeana. (Laakso 1998, 87-88.)

Nuoret ovat saaneet kertoa parannusehdotuksia kuulemiseen ja puuttumiseen. Tämän tutkimuksen nuoret ovat sitä mieltä, että kuulemisessa tulisi kuunnella kaikkien osapuolten kantoja. Kaiken tämän pitäisi tapahtua vähitellen, siten että kaikki tietävät ja ymmärtävät sen, mitä on tapahtumassa. Nuoret kokevat sen erittäin tärkeänä, että myös pieniä lapsia tulisi kuunnella. ”Kahdentoista vuoden ikäraja ei tulisi olla kuulemisesta ohjaava.” (Laakso 1998, 88.) Tutkimuksesta paljastuu myös se, että nuoret kokevat kuuntelun myös negatiivisena, jos sitä tapahtuu nuorta kohtaan ”liikaa”. Vastuu perheiden tilanteeseen puuttumisesta pitää olla sosiaalityöntekijöillä, etteivät lapset ja nuoret kokisi kantavansa vastuuta tapahtumista. Tämän tutkimuksen nuoret kokevat myös sukulaiset tärkeänä asiana siinä jos perhe on vaikeuksissa. Ja toivovatkin sukulaisten puuttumista asioihin jos he näkevät perheessä vaikeuksia, tai tietävät niistä. Nuoret kokevat vaikeana sen, että ottaisivat itse kotiongelmat puheeksi. Luotettavaksi kuuntelijaksi määriteltiin ulkopuolinen, vieras aikuinen ihminen, joka ei ole yhteydessä sosiaalityöntekijään, muihin asianosaisiin tai vanhempiin. (Laakso 1998, 88-89.)

Hotari, Oranen ja Pösö (2009. 124) kirjoittavat, että Nigel Thomas (2002. 88) esittää, että lasten ja nuorten sivuun jättäminen päätöksentekoprosessissa johtuu siitä, että heidän ei sallita osallistua prosessiin. Tämä voi johtua siitä, ettei lasten osallisuuteen luoteta riittävästi. Kokemus kuulematta jättämisestä vähentää lapsen mielenkiintoa osallistumiseen.

Tarja Heino mainitsee (2009, 118) lasten ja aikuisten arvomaailmojen erot. Kyseisessä tutkimuksessa huomattiin, että ne asiat joita lapset pitivät tärkeinä, suunniteltaessa lapsen tulevaisuutta, nähtiin usein aikuisten näkökulmasta vähäpätöisimpinä asioina. Tämä johti helposti siihen, että lapsi koki, ettei hänen mielipiteillään ollut suurta painoarvoa lapsen tulevaisuutta suunniteltaessa.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää nuorten kokemuksia avohuollon tukitoimista ja huostaanottoprosessista. Tutkimuksessa keskustellaan mm. siitä ovatko nuoret päässeet vaikuttamaan omiin asioihinsa, onko heitä kuultu lain määrittelemällä tavalla, onko heille annettu mahdollisuuksia ja onko heitä huomioitu tarpeeksi. Tavoitteena on saada selville nuoren kokemukset, kun hän on aloittanut lastensuojelun asiakkaana. Tutkimuksessa arvioidaan nuoren kokemuksia hänen omien kokemusten ja näkemysten perusteella.

6.1 Kohderyhmä

Tutkimuksen kohderyhmänä on neljä nuorta, joista osa avohuollon tukitoimina sijoitettu ja osa huostaanotettu. Nämä kaikki neljä nuorta asuvat eräässä Pohjanmaalla sijaitsevassa yksityisessä sijaishuoltoyksikössä. Haastateltavat hankittiin kysymällä heiltä lupa sekä suullisesti että kirjallisesti. (ks. LIITE 2) Alaikäisten nuorten kohdalla, haastattelulupa kysyttiin myös heidän vanhemmiltaan. (ks. LIITE 3) Nuoret saivat itse päättää haluavatko he osallistua haastatteluun ja kertoa omat näkemyksensä ja kokemuksensa.

6.2 Tutkimusmenetelmät

Tämä tutkimus on kvalitatiivinen tutkimus eli laadullinen tutkimus, jonka avulla pyritään kokonaisvaltaisesti selvittämään nuoren näkemyksiä ja kokemuksia asiasta. Tutkimuksen avulla pyritään myös selvittämään heidän mieltään askarruttavia asioita. Tutkimuksessa keskitytään johtopäätösten tekemiseen moniulotteisemmasta, usein haastatteluihin ja ryhmäkeskusteluihin liittyvästä aineistosta. Kvalitatiivinen tiedonhankinta tapahtuu tyypillisesti kasvotusten joko ryhmäkeskusteluna tai henkilökohtaisena haastatteluna (Taloustutkimus Oy 2012). Yleisesti kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tavoitteena pikemmin löytää tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157).

Tässä tutkimuksessa pyritään siis saamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti nuorten näkemyksiä heidän omalta osaltaan lastensuojelussa.

Aineiston hankintaan käytettiin teemahaastattelua. Teemahaastattelu on väljempi ja avoimempi tapa haastatella. Aihepiiri ja teema ovat kaikille haastateltaville samat, vaikka haastattelussa edetäänkin ilman mitään rajattua linjaa. Nuorten vapaalle puheelle ja kokemuksille annetaan paljon tilaa, vaikka tutkimuksessa onkin olemassa ennalta päätetyt teemat. Teemahaastattelu perustuu siis pääkysymykselle ja loput kysymykset ovat vastausten perusteella olevia syventäviä kysymyksiä (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48, 66; Eskola & Suoranta 2000, 86–87). Teemahaastattelu muistuttaa pitkälti kahden ihmisen välistä, normaalia keskustelua. Siinä käydään läpi ennalta suunniteltuja teemoja. Kaikkien haastateltavien kanssa ei pakosta käydä läpi kaikkia keskusteluaiheita samassa laajuudessa. Teemahaastattelu ei saisi olla pikkutarkkojen kysymysten kysymistä, tarkassa järjestyksessä paperilta lukien. Teemoista ja niiden alateemoista pyritään keskustelemaan varsin vapaasti (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Haastatteluvaiheessa pyrittiin vapaamuotoiseen keskusteluun ja annettiin tilaa nuoren omille ajatuksille ja näkemyksille. Etukäteen määrätty pääteema, mistä oli jo ennemmin nuorille mainittu, oli lastensuojeluprosessin aloitus, nuoren kokemukset sekä tuliko nuori tarpeeksi kuulluksi ja nähdyksi prosessin aikana.

Haastattelussa käytettiin lisäksi myös dialogia. Dialogi eli vuoropuhelu on spontaania vuoropuhelua, mihin pyrittiin myös teemahaastattelun kohdalla. Se on kahden ihmisen välistä kommunikaatiota joka on aktiivista, vastavuoroista, kunnioittavaa, avointa ja vilpittöntä. Dialogissa rakennetaan yhteistä ymmärrystä. Dialogissa välitetään toisista ja suhtaudutaan ihmisiin kunnioittaen ja vilpittömästi toiselle hyvää tahtoen (Aarnio & Enqvist 2003). Edellä mainitussa vapaamuotoisessa keskustelussa, haluttiin ottaa menetelmiin mukaan myös dialogi. Haastattelun ollessa liian rajattua, nuorten ikä huomioon ottaen, heidän omat kokemuksensa ja näkemyksensä eivät välttämättä tulisi yhtä hyvin esille. Dialogilla pyrittiin rentoon ja aktiiviseen keskusteluun nuoren kanssa.

6.3 Haastattelujen toteutus

Kaikki haastattelut toteutettiin laitoksessa, jossa nuoret olivat sillä hetkellä sijoitettuina. Kaikki haastatellut nuoret asuivat samassa sijaishuoltoyksikössä. Haastattelut tehtiin nuorelle sopivaan aikaan ja heiltä kysyttiin aina ajankohta mikä heille parhaiten sopisi. Haastatteluun varattiin rauhallinen paikka ja riittävästi aikaa. Näin ollen haastateltavaa tarvinnut keskeyttää, eikä haastateltavalla itsellään ei ollut kiire mihinkään. Näin nuoret saatiin keskittymään ja he saivat kertoa kaiken kokemansa. Haastattelut tallennettiin matkapuhelimessa olevalla nauhurilla. Ennen haastattelua kerrottiin nuorten anonymiteetistä tutkimuksessa ja tutkimuksen luotettavuudesta. Lisäksi kerrottiin että haastattelumateriaali hävitetään asianmukaisesti heti kun tutkimus valmistuu. Kaikissa haastatteluissa oli olemassa yksi pääkysymys, jonka pohjalta lähdettiin tekemään syventäviä kysymyksiä koskien nuoren kokemuksia. Kaikilla nuorilla ei ollut samoja syventäviä kysymyksiä, mutta tema oli sama. Haastattelutilanteet sujuivat kohtuullisen hyvin. Tutkimukseen saatiin hyvin tietoa nuorien kokemuksista ja tuntemuksista. Aineistoa kertyi hyvin, vaikka haastateltavien määrä oli hieman pieni ja osa haastateltavista vastasi kysymyksiin lyhyesti. Pääasiat tulivat kuitenkin selville.

6.4 Aineiston käsittely

Tutkimuksen nauhoitetut haastattelut kuunneltiin jälkikäteen lävitse ja haastattelujen vastaukset kirjattiin ylös. Niitä analysoidaan syvällisemmin tutkimustuloksissa. Aineistoa kuunneltaessa tutustuttiin syvällisesti nuorten vastauksiin ja kokemuksiin. Teemoja oli helppo laittaa ylös kysymysten samankaltaisuuden takia. Vaikka haastattelu oli todella vapaamuotoinen ja vähän rajattu, kaikilla nuorilla oli lähestulkoon samat kysymykset. Kaksi pääkysymystä haastattelussa olivat; Mitä olisit halunnut kysyä prosessin alussa ja mitä haluaisit kysyä nyt? Näiden pohjalta tehtiin syventäviä kysymyksiä, mitä ei ollut etukäteen päätetty.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustuloksia käsitellään anonymiteetin vuoksi numeroimalla nuoret, mikä helpottaa tuloksien tarkastelua. Tutkimustuloksissa käsitellään erikseen avohuollon tukitoimina sijoituksen ja huostaanoton kokemukset. Pohditaan myös sosiaalityöntekijä merkitystä prosessissa. Tärkeää on saada nuoren mielipiteet esiin nykymomentista, eli viihtyvyydestä yksikössä sekä mietteet tulevaisuudesta.

7.1 Taustatietoa haastateltavista

Haastateltavat olivat iältään 15–18vuotiaita. Kolme heistä oli poikia ja yksi tyttö. Kaikilla haastateltavilla oli suunnilleen samanpituiset lastensuojelutaustat, noin 3–4 vuotta. Yksi nuorista oli avohuollon tukitoimina sijoitettu. Haastattelupäivänään hän tuli täysi-ikäiseksi ja siirtyi jälkihuoltoon. Muut nuoret olivat kyseisellä hetkellä huostaanotettuja. Kaikilla oli hieman erivaiheiset taustat ja hieman erilaiset kokemukset. Parilla nuorista oli sijoituksesta ja huostaanotosta aikaa neljä vuotta, kun taas yhdellä oli huostaanottopäätöksestä kulunut aikaa reilu kuukausi haastatteluhetkellä. Sitä ennen kyseinen nuori oli ollut avohuollon tukitoimina sijoitettu. Osalla nuorista oli takanaan pari sijoitusta ennen nykyistä paikkaa. Myös syyt, miksi heidät oli sijoitettu tai huostaanotettu, olivat hyvin erilaiset. Kaikilla haastateltavilla oli erilaisia muistikuvia avohuollon tukitoimista tai huostaanottotilanteista, joissa he olivat osallisena.

7.2 Haastateltavien osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet avohuollon tukitoimina sijoituksessa.

Haastateltavista kaksi (nuori 1 ja nuori 2) olivat tulleet kyseiseen sijaishuoltoyksikköön avohuollon tukitoimina sijoitettuna. Kyseisten nuorten kokemukset sijoituksesta oli hyvin samankaltaiset.

Nuori 1 muisti kyseisen ajan paremmin. Hän oli kuullut kyseisestä sijaishuoltoyksiköstä koulussa, keskustellessaan opettajiensa kanssa hänen tilanteestaan. Tästä alkoi hänen kiinnostuksensa kyseiseen paikkaan. Hän oli kokenut prosessin, joka

alkoi jo vuonna 2008 hitaana. Hänet sijoitettiin vasta vuonna 2011. Toisaalta hän oli nähnyt hitauden myös etuna sille, että hän pääsi toivomaansa sijaishuoltoyksikköön.

Nuori 2 oli muistanut huonommin ajan, jolloin sijoitusta aloitettiin. Hänelle oli tarjottu paria erilaista sijoituspaikkaa ja niihin liittyvää tietoa. Tämän pohjalta nuori valitsi paikan joka oli lähempänä hänen vanhempiaan. Molemmat nuoret olivat itse halunneet lähteä kotoa pois. He kokivat, että heitä oli kuunneltu tarpeeksi, koska toivomuksena oli kotoa pois pääsy. He saivat myös vaikuttaa paikkaan, johon heidät sijoitetaan. Yleisesti vastauksien pohjalta nousi esiin tyytyväisyys siitä, että nuoret olivat saaneet itse olla päättämässä paikkaa johon heitä sijoitetaan. Tässä tapauksessa nuorten toiveet kotoa pois pääsyn suhteen oli toteutettu. Teoriaosassa mainitaankin lapsen mielipiteen kuulemisesta ja sen tärkeydestä (ks. luku 4.2)

7.3 Haastateltavien osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet huostaanotossa.

Nuorista kolme oli haastattelu hetkellä huostaanotettuja. Nuorista kaksi (nuoret 3 ja 4) olivat tulleet sijaishuoltoyksikköön huostaanotettuina ja yksi nuori (nuori 2) oli tullut avohuollon tukitoimina sijoitettuna, mutta haastatteluhetkellä huostaanotosta oli kulunut aikaa noin kuukausi.

Nuoret 2 ja 3 kokivat huostaanottotilanteen normaalina ja ymmärrettävänä. Heidän mielestään heitä oli kuunneltu tarpeeksi ja he ymmärsivät, miksi heidät oli huostaanotettu. Nuorelle 3 oli huostaanottotilanteessa ollut aivan sama minne hänet sijoitetaan. Hän oli kokenut kuitenkin sijoituspaikan sillä hetkellä paremmaksi paikaksi, kuin kodin. Hän oli prosessihetkellä 11- vuotias.

Nuori 4 oli kokenut silloisen huostaanottotilanteen epämiellyttävänä, eikä pitänyt ajatuksesta, että hän ei saisi asua enää kotonaan. Nuori ei muista sitä, kuultiinko hänen mielipidettään. Kyseinen nuori olisi halunnut toiseen laitokseen, mutta hänet sijoitettiin nykyiseen sijaishuoltopaikkaan kodinomaisuuden takia. Nuori kävi

mielessään kysymyksen: ”miksi jouduin tänne?”. Kyseinen nuori sai kuitenkin tähän selkeän vastauksen ja nykypäivänä ymmärtää, miksi hänet sijoitettiin kodin ulkopuolelle. Nuoren itsensä mielestä hänen silloinen elämäntilanteensa, rötöstelyt jne, puhuivat puolestaan huostaanotolle. Nuori voidaan siis ottaa huostaan, vaikka hän ei sitä halua. (ks. luku 5.2)

7.4 Sosiaalityöntekijän osuus prosessissa

Kuten tekstissä on jo ennemmin tullut ilmi, sosiaalityöntekijän merkittävyys prosessin alussa ja sen aikana on suuri. Haastateltavilta kysyttiin, onko heidän prosessinsa aikana ollut läsnä sosiaalityöntekijä ja millainen kuva heillä kyseisestä henkilöstä oli jäänyt.

Kaikki haastateltavat muistivat heillä olleen sosiaalityöntekijä prosessin aikana. Nuori 1 koki oman sosiaalityöntekijänsä epämiellyttävänä persoonana. Hän koki, että sosiaalityöntekijä ei ollut pitänyt siitä, kun nuori oli sanonut asiat erittäin suoraan. Hän ei tullut toimeen sosiaalityöntekijänsä kanssa. Sosiaalityöntekijä vaihtui ja uuden henkilön kanssa nuori tuli paremmin toimeen. Hän koki kuitenkin useat käynnit sosiaalityöntekijän luona rasittaviksi. Myös sosiaalityöntekijän esittämät kysymykset olivat nuoren mielestä sellaisia, mitkä eivät tälle kuuluneet. Hän ilmaisi asian ja hänen toivomustaan kunnioitettiin. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on selvittää nuoren taustoja, mutta silti on myös oikeus kunnioittaa nuoren tahtoa.

Kolmen muun nuoren kohdalla kokemukset olivat positiivisia. Sosiaalityöntekijä oli kuunnellut heitä oikeudenmukaisesti ja kunnioittanut nuorten omia toiveita. Nuoret eivät olleen kokeneet keskustelutilanteita ahdistaviksi.

7.5 Sijaishuoltoyksikköön tutustuminen

Nuorta kuultaessa ja hänen mielipiteensä huomioon ottaessa, on hänellä oltava mahdollisuus tutustua tulevaan sijoituspaikkaansa. Nuorista kolme oli käynyt tutustumassa sijoituspaikkaansa etukäteen. Heidän mukanaan tutustumassa olivat olleet vanhemmat ja sosiaalityöntekijä, tai ainoastaan pelkkä sosiaalityöntekijä.

Nuoret kokivat tutustumisen etukäteen erittäin hyvänä asiana. Se toi turvaa tulevaan ja nuoret tiesivät mihin he olivat menossa. Nuorille oli esitelty taloa ja kerrottu talon tavoista. Suurin osa nuorten tutustumiskäynneistä oli tapahtunut aikaan, jolloin muut nuoret olivat koulussa tai muilla menoilla. Tämä tehtiin varmasti sen takia, että tilanne pyrittiin rauhoittamaan. Näin pyritään pitämään nuoren elämässä tapahtuva muutos mahdollisimman hitaana ja askelittain. Yksi nuorista (3) oli tullut suoraan yksikköön, ilman mitään tutustumiskäyntejä. Kyseinen nuori koki asian hyvin outona, sillä hänen mukaansa kaikki tapahtui niin nopeasti, kun muutto oli heti. Nuori kuitenkin koki, että hän oli tullut todella hyvin toimeen sijaishuoltoyksikön nuorten ja henkilökunnan kanssa. Kun iso asia tulee liian nopeasti nuorelle, on sitä hänen vaikea käsitellä. Tämän takia pyritään aina askeleittain etenemiseen, jos vain mahdollista.

7.6 Sijaishuoltoyksikköön kotiutuminen

Kaikki haastateltavat olivat kokeneet yksikköön kotiutumisen suhteellisen helppona. Nuoret yksikössä olivat kaikki lähestulkoon samaa ikäluokkaa, mikä varmasti helpotti kotiutumista ja viihtymistä. Yksi nuorista oli kokenut ihan alussa pientä syrjintää ja kiusaamista, muiden nuorten keskuudessa, mutta tutustumisen kautta hänkin oli päässyt porukkaan mukaan. Osalla nuorista sijoitus paikka oli samalla paikkakunnalla, missä vanhemmatkin asuivat. Tämä varmasti osaltaan myös helpotti nuorten kotiutumista, kuten myös vanhempien tapaaminen. Nuorilla, jotka halusivat pois kotoa, oli myös helpompi kotiutua rauhalliseen ja kodinomaiseen ympäristöön, missä on tarkka päivärytmi. Myös nuorelle nimetty omaohjaaja helpotti omalta osaltaan kotiutumista ja antoi turvan tunnetta.

7.7 Työntekijöiden merkitys haastateltaville

Sijaishuoltoyksikön työntekijät ovat suuri osa nuorten arkea. Heidän tehtävänä on asettaa nuorelle rajat, tukea heitä sekä myös kuunnella. Onkin tärkeää kysyä nuorilta, millaisiksi he ovat kokeneet työntekijät.

Haastattellessa nuoria, kävi ilmi, että kaikki kunnioittivat työntekijöitä ja sitä mitä he tekivät nuorten eteen. Vaikka nuorilla olikin ollut erimielisyyksiä monesti ohjaajien kanssa, he ymmärsivät silti kyseisten tapahtumien syyt. Eräs nuorista totesikin haastattelun aikana ohjaajista: ”työtähän ne vaan tekee.” Haastateltavat ilmiselvästi ymmärsivät sen, miksi he ovat sijoitettuna kodin ulkopuolelle ja ovat ehkä osaltaan myös kiitollisia siitä, että ovat saaneet elämänsä pysyvyyttä, rajoja ja päivärytmin. Nuoriin vaikutti myös se, että kuinka kauan he olivat olleet tekemisissä ohjaajien kanssa. Työntekijöiden suuri vaihtuvuus voi saada aikaan turvattomuuden tunnetta, varsinkin jos nuoren omaohjaaja vaihtuu liian usein. Tätä ei kuitenkaan käynyt ilmi haastattelussa.

7.8 Haastateltavien kokemukset sijaishuoltoyksiköstä

Viihtyvyys sijaishuoltoyksikössä on todella tärkeää. Yksikkö, missä kaikki haastateltavat asuivat, oli kodinomainen yksikkö. Paikasta oli yritetty tehdä mahdollisimman viihtyisä nuorille ja sisustuksessa oli otettu huomioon myös nuorten toiveita. Tässäkin suhteessa on tärkeää kuunnella nuorta viihtyvyyden takaamiseksi.

Nuori 1 koki yksikön erittäin kotoisena paikkana. Hänen mielestään nuorten ja ohjaajien välillä vallitsee erittäin hyvä yhteishenki. Hän oli viihtynyt todella hyvin ja saanut muista nuorista myös erittäin hyviä ystäviä. Nuori kertoi myös, että vaikka välillä oli ollut huonompiakin aikoja, niin ajat sijaishuoltoyksikössä olivat olleet hänelle parasta aikaa elämässään.

Nuori 2 oli myös kokenut ajan yksikössä mieleisenä ja hän oli viihtynyt hyvin. Nuori kertoikin saaneen sijaishuoltoyksiköstä erittäin paljon kokemuksia. Näistä tärkeimpiä olivat erilaiset, muiden nuorten kanssa yhdessä tehdyt reissut ja ohjaajien kanssa kalassa ja muissa harrastuksissa käyminen. Negatiivista nuori näki sijaishuoltoyksikön säännöissä, joista hän ei kaikista hirveästi pitänyt.

Nuori 3 koki että oli saanut yksiköstä kasvamiseen paljon apuja. Hän mainitsi esimerkkinä sen, että koulu oli alkanut hänen kohdallaan sujumaan paremmin. Hän myös tuntee olonsa hyväksi ja kotoisaksi yksikössä.

Nuori 4 ei olisi alun perin halunnut kyseiseen yksikköön, niin kuin ennemmin on tekstissä tullut ilmi. Nykyään hän kuitenkin viihtyy todella hyvin ja kokee saaneensa paljon yksiköstä. Hän näkikin asian niin, että jos ei olisi kyseiseen yksikköön joutunut, ei pakosta olisi enää tässä. Hänelle yksikköön joutuminen on kuitenkin ollut elämän pelastus. Tätä kautta nuori on saanut elämäänsä tasapainon.

Kaikki nuoret siis olivat suurimmaksi osaksi tyytyväisiä sijoitusyksikköön ja sen viihtyvyyteen. Kaikista haastateltavista näki sen, että he olivat kaiken kaikkiaan kiitollisia ajastaan yksikössä. Harrastukset ja muut menot täydentävät nuorten kokemusta ja heidän toivomukset otetaan huomioon ja niihin pyritään vastaamaan.

7.9 Haastateltavien tulevaisuuden näkymät

Kaikilla nuorilla on haaveita ja niihin kannustetaan pyrkimään. Koulu on todella tärkeä ja tässä yksikössä ei ole mahdollista kieltäytyä koulun käynnistä. Peruskoulun pohjalta on helpompi rakentaa tulevaisuutta ammatillisiin opintoihin ja sitä kautta työelämään. On olemassa myös nuoria jotka syrjäytyvät yhteiskunnasta niin pahasti että heistä ei ole koskaan työelämään.

Haastateltavat nuoret kaikki näkivät itsensä jossakin ammatissa, mikä on todella hienoa. Heillä kaikilla oli selvää mihin he tähtäävät peruskoulun päätyttyä ja se liittyi kaikilla lisäopiskeluun. Myös kaikki näkivät oman elämänsä ja tulevaisuutensa valoisana. Nuorten kaikkien suunnitelmiin kuului muutto omilleen täysi-ikäisenä. Haaveita olivat mm. kokiksi johonkin ravintolaan, vanhuuden päivillä oma mökki Lapista, oma firma ja oma asunto. Haastatellessa mieleen tuli ehdottomasti se, että nämä nuoret ovat saaneet todella paljon yksiköstä. Vaikka kaikilla on ollut omat huonotkin hetkensä, niin he ovat oppineet niistä hetkistä paljon, hyviä hetkiä unohtamatta.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Nuorten hyvinvointi on ollut viime vuosina erittäin ailahtelevaa ja lastensuojeluyksiköille on kokoajan paljon kysyntää. Yksiköt ovat lähestulkoon kaiken aikaa täynnä. Tämän vuoksi onkin hyvä kysyä myös nuorilta kokemuksia lastensuojeluyksikköön joutumisesta. Lapsi on pääosassa ja hänet kuuluu ottaa huomioon.

8.1 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen eettisyys liittyy tutkimuksessa olevien henkilöiden kohteluun, epärehellisuuden välttämiseen ja perehtyneisyyteen (Hirsjärvi ym. 2007, 25). Tutkimuksessa eettisyys otettiin huomioon monella eri tavalla. Asianmukainen tutkimuslupa oli tutkimuksen lupien kannalta ensisijainen (ks. LIITE 1). Nuorille laadittiin suostumuslomake (ks. LIITE 2), jossa selvitettiin tutkimuksen tarkoitus, nuoren oikeudet ja suostumus. Lisäksi alaikäisten nuorten vanhemmille lähetettiin suostumuslomakkeet heidän lastensa haastattelusta (ks. LIITE 3). Tutkimuslupa pyydettiin asianmukaisesti sijaishuoltoyksikön aluejohtajalta, ennen haastatteluiden toteutusta. Ennen haastatteluita käytiin nuorten kanssa lävitse tutkimuksen tarkoitus, nuoren oikeudet ja vapaaehtoisuus, luottamuksellisuus sekä salassapitovelvollisuudet. Lisäksi kerrottiin vielä suostumuslomakkeen sisältö ja selvennettiin sitä. Näin varmistettiin se, että nuori ymmärsi kaiken varmasti oikein. Tutkimukseen liittyvät asiat olivat arkaluontoisia ja niitä pyrittiin käsittelemään haastateltavien kanssa mahdollisimman avoimesti ja heitä kuunnellen. Haastatteluaineisto on säilytetty ja käsitelty salassapitovelvollisuuksien mukaisesti. Tutkimuksessa ei myöskään mainita haastateltavien nimiä, eikä paikkakuntaa missä haastattelut on tehty.

Alaikäisiä lapsia haastateltaessa tulee ottaa huomioon eettisyys, aiheen arkaluontoisuuden vuoksi. Nuorille kerrottiin ennen haastattelun aloittamista, mitä heiltä tullaan kysymään ja mitä halutaan tietää. Tämän tiedon perusteella nuori sai itse päättää, osallistuuko hän haastatteluun ja haluaako hän kertoa omista kokemuksistaan. Vaikeiden asioiden käsittely voi nuorten kohdalla aiheuttaa ahdistusta.

Kaikki haastatteluun osallistuneet nuoret olivat tietoisia tutkimuksesta ja sen sisäl- löstä. Nuoret saivat myös kieltäytyä haastattelussa kysytyistä kysymyksistä, jos ne ahdistivat nuorta, lisäksi he saivat itse määritellä kuinka paljon he haluavat men- neisyydestään kertoa.

8.2 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkimuksen reliabiliteetti tarkoittaa mitattujen tulosten toistettavuutta eli luotet- tavuutta. Tutkimuksen tuloksen reliaabelius tarkoittaa kykyä antaa ei- sattumanvaraisia tuloksia. (Hirsjärvi yms. 2007, 226.) Tehty tutkimus on toistetta- vissa uudestaan samanlaisena ja vastaukset pysyisivät lähestulkoon samoina, näi- den nuorten kohdalla. Nuoren mielipiteet yksiköstä tai työntekijöistä voi toki muuttua, mutta kokemukset ovat menneestä ja ne eivät voi muuttua. Nuoret ovat kaikki saaneet sanoa omat kokemuksensa, ilman että heitä on johdateltu vastauk- siin. Heillä on siis ollut vapaa sana haastattelun aikana. Luotettavuutta lisää myös se, että nuoria kuultiin yksi kerrallaan, rauhallisessa tilassa, joissa oli vain haasta- teltava ja haastattelija. Tällöin nuori keskittyi kysymyksiin ja vastasi niihin omien kokemustensa kautta.

Tutkimuksen validius mittaa pätevyyttä. Validius tarkoittaa että mittarilla tai tut- kimusmenetelmällä on kyky mitata juuri sitä, mitä tutkimuksessa on tarkoituskin mitata. Nämä mittarit ja tutkimusmenetelmät eivät vastaa aina sitä todellisuutta, jota tutkija kuvittelee tutkivansa. (Hirsjärvi yms. 2007, 226-227.) Nuori voi käsit- tää haastattelussa kysytyt kysymykset väärin ja näin ollen vastata myös väärällä tavalla.

Haastattelussa pyrittiin yksinkertaisuuteen, jotta nuori ymmärtäisi kysymysten idean. Lisäksi painotettiin nuoren mielipidettä ja kokemuksia prosessin aikana ja myös sen jälkeen. Kaikki kysytyt kysymykset olivat yksinkertaisia ja niitä tarken- nettiin tarvittaessa. Haastateltavia oli hyvin pieni määrä, joten kokonaiskuva saat- taa olla hieman harhaan johtava. Sijoitettuja ja huostaan otettuja nuoria on Suo- messa erittäin paljon ja kokemuksia yhtä paljon. Näiden nuorten kohdalla koke-

mukset olivat positiivisia ja vastausten luotettavia. Tutkimuksen tarkoituksena oli siis mitata nuorten kuulluksi tulemista. Onko se tapahtunut, niin kuin sen pitää tapahtua? Tuloksissa tulee ilmi, että heiltä on kysytty laajasti kokemuksia prosessin alusta, sijoituksen tapahtumisesta, yksikössä olemisesta, ohjaajista ja tulevaisuudesta. Näiltä osin tulevat siis nuoren kokemukset ja mielipiteet selville. Kokemus lastensuojelutyöstä samassa yksikössä, missä haastattelut tehtiin lisäsi tutkimuksen pätevyyttä. Tutkimus on siltä osin validi.

8.3 Tutkimustulosten tarkastelua

Tutkimuksessa selvisi, että nämä neljä nuorta olivat saaneet äänensä hyvin kuuluviin ja olivat kokeneet prosessin hyvänä tai ainakin ymmärrettävänä. Kahdella nuorella oli ollut pari epäkohtaa prosessin aikana, mikä oli saanut heidät hämilleen tai se oli vaivannut heitä. Kokonaisuudessaan he kokivat tulleen tarpeeksi kuulluksi, sillä osan toiveet olivat toteutuneet, yksikköä myöden.

Työntekijöiden merkitys nuorille oli selvästi erittäin suuri. Omahoitajat olivat heille se tuki ja turva. Vaikka nuorten ja työntekijöiden välillä oli ristiriitaisuuksia, ne omalta osaltaan varmasti myös vahvistivat nuoren ja aikuisen välejä ja samalla he oppivat jotain tilanteista. Tämä näkyi kysyttäessä työntekijöistä. Yhdelläkin nuorista ei ollut heistä pahaa sanottavaa. He tiedostivat myös sen, miksi ohjaajat ovat olemassa.

Yksikön kodinomaisuus oli nuorille tärkeä asia. Haastateltavat nuoret olivat kotituneet hyvin yksikköön ja viihtyivät siellä. Tätä varmasti helpotti säännöllinen päivärytmi. Myös se, että kaikki nuoret olivat iältään samaa luokkaa, nopeutti kavereiden saamista yksikön sisältä, sillä monella nuorella oli samat kiinnostuksen kohteet. Kokemukset yksiköstä olivat toivotun mukaiset. Nuoret olivat saaneet yksiköstä paljon oppeja omaan elämäänsä. Monella nuorella koulun käynti on lähtenyt sujumaan paremmin, rötöstelyt ovat vähentyneet ja käyttäytyminen parantunut. Nuoret ovat oppineet kunnioittamaan vanhempia ihmisiä ja eritoten ohjaajia.

Tulevaisuudesta on tärkeää kysyä juuri sen takia, että saadaan selville, minkälaisen mielikuvan jokainen nuori on omasta tulevaisuudestaan rakentanut. Yksikössä pyrittiin kannustamaan nuorta itsenäisiin asioihin ja tavoittelemaan unelmiaan. Näiden kautta kaikille nuorille oli hahmottunut määränpää mihin he tähtäävät. Jokaisella nuorella se liittyi opiskeluun ja omaan työuraan. Se takaa jo paljon sitä, etteivät nämä nuoret syrjäydy yhteiskunnasta, vaan heistä tulee opiskelijoita ja työntekijöitä. Kaikki nuoret olivat selvästi tosissaan tulevaisuutensa suhteen.

Tutkimukselle asetetut tavoitteet toteutuivat. Nuorten kokemukset ja näkemykset asioihin tulivat selkeästi esille haastatteluiden aikana. Haastattelussa otettiin huomioon nuoren tunteet ja asioiden arkaluontoisuus. Jokainen nuori oli suostuvainen haastatteluun ja he saivat itse olla päätöksessä mukana, koska heitä haastatellaan. Kaksi nuorista avautui todella paljon omasta elämästään ja keskustelu oli erittäin luonnollista. Luottamus nuoriin koettiin erittäin tärkeänä asiana, jolloin haastattelusta saatiin mahdollisimman paljon irti. Haastattelussa painotettiin nuoren mielipiteen merkitystä ja sitä, että hänen kokemuksensa ja mielipiteensä asioista on erittäin tärkeää. Paikka missä nuoria haastateltiin, oli nimenomaan ympäristö jossa nuoret sillä hetkellä asuivat, eli sijaishuoltoyksikkö. Tuttu ympäristö helpotti jännitystä ainakin osittain ja antoi myös turvan tuntua haastatteluhetkellä nuorelle.

Tutkimuksen tulokset olivat siis positiivisia. Näiden neljän nuoren kohdalla oli kaikki mennyt lähestulkoon niin kuin pitääkin. Nuoret olivat tulleet kuulluiksi ja he olivat saaneet vaikuttaa asioihin, jos heillä oli siihen tarvetta. Yksikössä oli tehty asiat hyvin ja nuoret olivat saaneet paljon apuja sekä henkiseen kasvamiseen että oman käytöksensä parantamiseen.

Haasteena tutkimuksessa koettiin haastateltavien määrä joka oli aika pieni, sillä osa nuorista ei suostunut haastatteluun. Myös aiheen arkuus koettiin pienenä haasteena tutkimustulosten määrän kannalta. Osa haastateltavista nuorista vastasi kysymyksiin todella lyhkäisesti, joka tuotti vaikeuksia analysoinnissa juuri suppeuden vuoksi.

8.4 Jatkotutkimusehdotuksia

Tämä tutkimus on suppea, eikä anna täyttä kuvaa nuorten kokemuksista lastensuojeluprosessissa. Laajemmat tutkimukset joissa olisi mukana enemmän nuoria, esim. paikkakunnittain, voisi antaa tarkemman kokonaiskuvan. Yksityisten ja kunnallisten yksiköiden eroja voisi myös tutkia tämän tutkimuksen kautta. Yleensä yksityiset lastensuojeluyksiköt ovat pienempiä ja niihin otetaan vähemmän nuoria. Näillä nuorilla on usein suurin piirtein samanlainen elämäntilanne, kun taas kunnalliset yksiköt ovat suurempia ja niihin otetaan eri elämäntilanteista tulevia nuoria. Lisäksi nuorten vaihtuvuus on suurempi kunnallisissa yksiköissä. Näistä yksiköistä voisi tulla todella paljon erilaisia kokemuksia, juuri nuorten elämäntilanteidenkin takia.

9 POHDINTA

Nuoret ja heidän mielipiteensä ovat mielestäni aina olleet tärkeitä, sillä nuoret edustavat tulevaisuutta. Siksi tämä aihe oli minulle mieluinen, kun se hahmottui. Tutkimusluvan sain toukokuun alussa 2012 ja haastattelut toteutin myös touku-
kuussa. Teoriaosuutta aloin kirjoittamaan kesäkuussa. Aikataulu ei pysynyt ihan samana, tutkimussuunnitelman kirjoittamisen vietyä enemmän aikaa kuin oli kuviteltu. Tämä ei kuitenkaan haitannut, sillä kaikki osiot valmistuivat ajallaan. Tarkoitukseni oli kasata opinnäytetyöstä yksinkertainen kokonaisuus.

Teoriaosassa otin huomioon lastensuojelulain, joka oli erittäin tärkeä tutkimusta ajatellen. Avasin sijoitusta avohuollon tukitoimina sekä huostaanottoa, jolloin saatiin selville nuoren oikeudet molemmissa prosesseissa. Teoria on tukena tutkimukselle.

Haastateltavana minulla oli neljä nuorta. Aluksi tarkoituksena oli haastatella kaikkia sijaishuoltoyksikön seitsemää nuorta, mutta osa heistä kieltäytyi haastattelusta. Tämän takia tutkimusaineistosta tuli erittäin suppea. Tulokset eivät tämän vuoksi ole yleistettävissä, mutta pääasiat haastateltaessa saatiin esille ja se oli tärkeintä. Haastatteluista saatiin kaikki se selville, mitä haluttiinkin ja se toi työhöni tutkittavaa tarvittavan määrän.

Osa nuorista vastasi kysymyksiin erittäin lyhyesti, mutta syventävät kysymykset toivat tuloksia lisää. Tutkimukselle asettamani tavoitteet toteutuivat mielestäni hyvin. Nuoret joita haastattelin, saivat sanoa omat kokemuksensa asioista. Haastattelutilanteet olivat rauhallisia ja kahdenkeskisiä. Lisäksi nuorten kanssa keskustelu sujui vaivattomasti. Nuoret olivat itse suostuvaisia haastatteluun ja he saivat päättää, koska heidän mielestään oli sopiva aika haastattelulle. Haastatteluista helpompaa teki se, että nuoret olivat minulle jo ennestään tuttuja. Itse koinkin todella tärkeänä osana sen, että tunsin nuoret entuudestaan ja he luottivat minuun.

Haastattelutilanteet nuoren kanssa kahden olivat antoisia. Koin, että sain samalla testata omaa ammattitaitoani ja se vahvisti omaa ammattisuuntautumistani nuoriin. Uskonkin, että haastattelut kasvattivat omaa itsetuntoani työntekijänä.

Nuorten haastatteluiden tulokset oli haasteellista saada selkeään muotoon. Asioita käsiteltiin numeroimalla jokainen nuori, tämä helpotti kokonaiskuvan saamista. Nuorista puhutaan myös yleisellä tasolla, jolloin monella nuorella oli samantyyliisiä kokemuksia.

Tutkimukseen olisi voinut saada laajempaa tarkastelukulmaa, jos mukaan olisi otettu myös nuorten vanhemmat. Itse halusin kuitenkin keskittyä pelkästään nuoriin, joita tämä prosessi koskee eniten, heidän käydessä suuret muutokset lävitse.

LÄHTEET

- Aarnio, H. & Enqvist, J. 2003. Openetti. Dialogi keskustelun muotona. Viitattu 20.6.2012. <http://openetti.aokk.fi/diana/DiaDefi.htm>
- Beckett, C. 2007. 2nd edition. Child Protection. An Introduction. London. SAGE Publications Ltd.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.
- Haastatellut nuoret, 2012, Sijaishuoltoyksikkö. Haastattelut 15.5, 18.5, 21.5. ja 23.5.2012.
- Heino, T. 2009. Family Group Conference from a Child Perspective. Nordic Research Report. Jyväskylä. Gummerus Printing.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Teemahaastattelu. Helsinki. Yliopistopaino.
- Hotari, K-E., Oranen, M. & Pösö, T. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Lapset lastensuojelun osallisina. 124. Helsinki. Yliopistopaino Oy.
- Laakso, R. & Saikku, P. 1998. Hyvä huostaanotto? 28/1998. Helsinki. Stakesin monistamo.
- Lastensuojelun keskusliitto. 2012. Lastensuojelun perusta. Viitattu 16.6.2012. <http://www.lastensuojelu.info/fi/lastensuojelun-perusta.html>
- Lastensuojelun käsikirja. 2012. Sijoitus avohuollon tukitoimena. THL. Viitattu 18.6.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/sijoitustukitoimena/>
- Lastensuojelun käsikirja. 2012. Huostaanotto. THL. Viitattu 13.7.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/>
- Lastensuojelun keskusliitto. 2012. Lastensuojelupalvelut. Viitattu 20.7.2012. <http://www.lastensuojelu.info/fi/palvelut.html>
- L 417/2007. Lastensuojelulaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 28.8.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Pulma, P. & Turpeinen, O. 1987. Suomen lastensuojelun historia. Kouvola. Kouvolan kirjapaino.
- Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Räty, T. 2010. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki. Edita Prima Oy.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Teemahaastattelu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto. Viitattu 25.7.2012. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Taloustutkimus Oy. 2012. Kvalitatiivinen tutkimus. Viitattu 3.8.2012. http://www.taloustutkimus.fi/tuotteet_ja_palvelut/tiedonkeruuratkaisut_ja_monitila/kvalitatiivinen_tutkimus/

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki(417/2007). Soveltamisopas. Vaajakoski. Gummerus Kirjapaino Oy.



VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS OPINNÄYTETYÖTÄ VARTEN

OPISKELIJAN TIEDOT:		
Opinnäytetyön tekijä(t): Salla Kangasmäki	Opiskelijanumero: e0901008	Koulutusohjelma: Sosiaali ala
Osoite: [REDACTED]	Puhelinnumero: [REDACTED]	Sähköposti: [REDACTED]
TUTKIMUKSEN KOHDEORGANISAATION TIEDOT:		
Organisaation nimi ja tulosyksikkö: [REDACTED]		
Yhteys henkilön nimi, sähköposti, puhelin: [REDACTED]		
Mahdollisen työelämäohjaajan nimi, sähköposti, puhelin: [REDACTED]		
OPINNÄYTETYÖN TIEDOT:		
Opinnäytetyön nimi: Avokuvien tuotoiminnasta siirretyt ja luovastatettavat raatit		
Opinnäytetyötutkimuksen tarkoitus: Nuorten mielipiteiden kuuleminen ja tutkiminen		
Opinnäytetyön ohjaajan nimi, sähköposti, puhelin: Antti Nyman, antti.nyman@puv.fi		


OPINNÄYTETYÖN SOPIMUSEHDOT

Opinnäytetyön ohjaus ja vastuut

Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Vaasan ammattikorkeakoulun vastuu rajoittuu opinnäytetyön ohjaukseen. Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta sopimuksen mukaan. Opiskelija sitoutuu palauttamaan toimeksiantajalle työn aikana käyttöön saamansa luottamuksellisen aineiston opinnäytetyön valmistuttua tai kun osapuolet yhdessä sopien toteavat, ettei yhteistyöedellytyksiä työn loppuunsaattamiseksi ole.

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Wolffintie 30, 65200 VAASA
Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002
info@puv.fi, www.puv.fi
Y-tunnus 2267669-3

 VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Oikeudet tuloksiin

Tekijänoikeus ja omistusoikeus opinnäytetyön tuloksiin ja muuhun aineistoon kuuluvat opinnäytetyön tekijälle. Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden hyödyntämiseen. Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raportoimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle.

Tulosten julkistaminen ja luottamuksellisuus

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muuta julkisuuslaissa salassa pidettävää tietoa, on opinnäytetyön raportti laadittava siten, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Opinnäytetyön kirjallinen osa voidaan julkaista myös Theseus -tietokannassa Internetissä.

Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja, ohjaaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.

Opinnäytetyön kustannukset

Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opinnäytetyön tekijä keskenään. Pääsääntöisesti Vaasan ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.

Päiväys: 25.4.2012 Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: *Jalla Kangas*

Liitteet: Tutkimussuunnitelma liitteineen

Tutkimuslupa opinnäytetyötä varten

☐ Myönnetty anomuksen mukaan

☐ Hylätty

☒ Myönnetään seuraavin korjauksin Haastateltavien luottajalta pyydetään tutkimuslupa.

☐ Kohdeorganisaation nimi SAA esiintyä opinnäytetyössä

☒ Kohdeorganisaation nimi EI SAA esiintyä opinnäytetyössä

Päiväys 2.5.2012

Allekirjoitus *[Signature]*

Nimen selvennys aluejohtaja

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
Wolffintie 30, 65200 VAASA
Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002
info@puv.fi, www.puv.fi
Y-tunnus 2267669-3

SUOSTUMUS

Suostun osallistumaan haastatteluun jota käytetään Vaasan ammattikorkeakoulun oppilaan Salla Kangasmäen tulevaan opinnäytetyöhön. Opinnäytetyö käsittelee avohuollon tukitoimina sijoitetun tai huostaanotetun lapsen osallisuutta, kuulemistä ja kokemuksia lastensuojelun toimenpiteissä. Olen myös tietoinen siitä että osallistuminen tähän haastatteluun on vapaaehtoista.

Aineistoa käytetään vain tähän tutkimukseen ja haastattelussa antamani tiedot ovat ainoita mitä tutkimukseen käytetään. Tietoa raportoinnissa käytetään niin, ettei ulkopuolinen pysty yhdistämään tietoja minuun. Tallenne on ainoastaan Salla Kangasmäen käytössä ja hänen ohellaan aineistoa voi kuunnella ainoastaan hänen opinnäytetyön ohjaajansa Ahti Nyman tarvittaessa. Äänitetyssä haastattelussa saatuja tietoja säilytetään salassapitomääräysten mukaisesti ja tiedot hävitetään aineiston analysoinnin ja raportoinnin jälkeen asianmukaisesti.

Paikka ja aika: _____

Allekirjoitus ja nimen selvennys: _____

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Olen sosionomi-opiskelija Vaasan ammattikorkeakoulusta ja valmistun talvella 2012. Teen opinnäytetyötä jossa käytän [REDACTED] sijaishuoltoyksikön nuoria. Opinnäytetyön aiheena ovat lapsen kokemukset avohuollon tukitoimina sijoittamisesta tai huostaanotosta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miten paljon lapsi saa itse olla päätöksenteossa mukana ja toteutuuko se lain antamalla tavalla. Tärkeintä tutkimuksessa on selvittää lapsen omat kokemukset ja näkemykset toimenpiteiden aikana.

Haastattelut tehdään kahdenkeskinä ja ne tallennetaan nauhoittamalla. Haastattelun nuorta vain silloin kun siihen on lupa häneltä itseltään sekä alle 18-vuotiaan nuoren huoltajalta.

Haastattelun luottamuksellisuuden ja haastateltavien anonymiteetin takaan tutkimuksessani sillä, etten mainitse valmiissa työssä haastateltavien nimiä enkä paikkakuntia tai paikkaa missä haastattelu on tehty. Lisäksi hävitän haastattelumateriaalin heti työn valmistuttua. Valmis opinnäytetyöni tulee esille www.thesesus.fi. Työni löytyy tuolta minun omalla nimelläni. Aineistoa käsittelee minun lisäksi tarvittaessa vain ohjaajani Ahti Nyman.

Haen siis tutkimuslupaa haastatella _____.

Huoltajan suostumuksella täytämme alaikäisen haastattelun laillisuuden.

Annan luvan haastatella lastani _____

En anna lupaa haastatteluun _____

Huoltajan/huoltajien allekirjoitus:

Opiskelija allekirjoitus: